

² Земельний кодекс України. Режим доступу: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1011.20.0>

³ Мірошніченко А. М. Земельне право України: Навч. посіб. – К.: Алерта, 2012. – 392 с. – С. 346.

⁴ Моя Земля. Земельно-правовий та аналітичний ресурс. Режим доступу: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://myland.org.ua/index.php?id=2080&lang=uk&razd=LAND%20RELATION>

⁵ Закон України «Про транспорт». Режим доступу: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1086.281.14&nobreak=1>

⁶ Кодекс торговельного мореплавства України. Режим доступу: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1011.12.18&nobreak=1>

⁷ Мірошніченко А. М. Вказана праця. – С. 351.

⁸ Закон України «Про морські порти». Режим доступу: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=4709-17>

⁹ Розпорядження КМУ від 07.10.2009 № 1395-р «Деякі питання розпорядження земельними ділянками водного фонду». Режим доступу: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.nau.ua/doc/?doc_id=510341

¹⁰ Мірошніченко А. М. Вказана праця. – С. 352.

¹¹ Статут внутрішнього водного транспорту Союзу РСР. Режим доступу: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.nau.ua/doc/?doc_id=416870

Резюме

Мищук В. В. Особливості правового режиму земель водного транспорту.

У статті досліджуються особливості правового режиму земель водного транспорту відповідно до кодифікованих та спеціальних нормативно-правових актів. Зроблено висновок про наявність специфічного режиму та особливих рис земель даної категорії.

Ключові слова: правовий режим, земельні ділянки, морський та річковий транспорт.

Резюме

Мищук В. В. Особенности правового режима земель водного транспорта.

В статье исследуются особенности правового режима земель водного транспорта в соответствии с кодифицированными и специальными нормативно-правовых актов. Сделан вывод о наличии специфического режима и особых черт земель данной категории.

Ключевые слова: правовой режим, земельные участки, морской и речной транспорт.

Summary

Mishchuk V. Features of legal regime lands of water transport.

The article investigates the features of the legal regime land of water transport in accordance with codified and special regulations. Concluded that there was a particular regime and the special features of land in this category.

Key words: legal regime, land, sea and river transport.

Отримано 4.09.2013

УДК 349.4

Л. В. РИШКОВА

Людмила Валеріївна Ришкова, кандидат юридичних наук, доцент Кримського юридичного інституту Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ОСОБЛИВО ЦІННИХ ЗЕМЕЛЬ В УМОВАХ РОЗВИТКУ РИНКУ ЗЕМЕЛЬ

У 2001 р. було прийнято Земельний кодекс України (далі – ЗКУ)¹, що підсумував певні здобутки земельної реформи в Україні та ознаменував перехід до ринкових відносин у земельно-правовій сфері. Як зазначають науковці, загальне завдання земельної реформи полягало у забезпеченні трансформації соціально-економічного та організаційно-правового механізмів використання земельного фонду країни у відповідність до вимог і тенденцій ринкового регулювання суспільних відносин². Правові аспекти здійснення земельної реформи були предметом аналізу багатьох авторів вітчизняної юридичної науки³. До недоліків її проведення відносять безсистемність, однобічний характер, адже земельна реформа була сфокусована на вирішенні проблем утвердження інституту приватної власності, насамперед у сільському господарстві. Основні прин-

ципи земельної реформи в Україні, насамперед принцип плюралізму форм власності на землю, відображають ставлення держави саме до розвитку форм власності на землю⁴. Цілком логічно, що протягом досить тривалого проміжку часу поза увагою законодавства залишались інші проблемні питання земельно-правових відносин.

Зокрема, йдеться про визначення правового режиму особливо цінних земель. Зазначене питання набуває особливої актуальності в умовах активного розвитку ринку земель несільськогосподарського призначення. Йдеться передусім про недопустимість необґрунтованого припинення права власності держави та територіальних громад на ці землі. Одним із актуальних питань, від вирішення якого залежить забезпечення належної охорони цих земель, є визначення правових ознак та підстав формування їх складу, оскільки відповідні норми ЗКУ не містять правового визначення особливо цінних земель.

Формування складу цих земель відбувалось протягом досить тривалого проміжку часу, і на сьогодні цей процес не можна вважати завершеним. Так, у 1992 р. було прийнято нову редакцію Земельного кодексу України⁵. Кодекс закріпив існування трьох рівноправних форм власності: державної, колективної й приватної. При цьому землі природоохоронного та історико-культурного призначення, землі сільськогосподарських науково-дослідних установ і навчальних закладів та їх дослідних господарств, навчальних господарств навчальних закладів, державних сортопробувальних станцій і сортодільниць, елітно-насінницьких і насінницьких господарств, племінних заводів, племінних радгоспів і конезаводів, господарств з вирощування хмелю, ефіроолійних, лікарських рослин, фруктів і винограду визнавались виключною державною власністю і не могли передаватись у приватну або колективну власність. Суб'єктом права власності на землі загальнодержавної власності України визначалась Верховна Рада України. Вилучення особливо цінних земель не допускалось, за винятком будівництва шляхів, ліній електропередачі та зв'язку, трубопроводів, нафтових і газових свердловин та виробничих споруд, пов'язаних з їх експлуатацією. При цьому особливо цінні землі були розділені на особливо цінні продуктивні землі та інші особливо цінні землі.

У 1997 р. Державним комітетом України по земельних ресурсах було прийнято Вказівку «Про використання, охорону та моніторинг особливо цінних земель»⁶, у якій зазначалось, що з 1989 по 1997 рр. відбулися значні зміни площ та властивостей цих земель у результаті відведення їх для несільськогосподарських потреб, впливу водної та вітрової ерозії, підтоплення, засолення, осолонцювання та інших факторів. У зазначений період не проводились перевірки наявності, стану та використання цих земель, у зв'язку з чим установлювався обов'язок для голови Республіканського комітету Автономної Республіки Крим по земельних ресурсах і єдиному кадастру, начальників обласних управлінь земельних ресурсів направляти щорічно Державному комітету України по земельних ресурсах інформацію про наявність та використання особливо цінних земель та організувати систематичний контроль за використанням та охороною цих земель. Проте в додатку до цього документа, в якому наведено форму звітності, до особливо цінних земель віднесено лише ґрунти, визначені ст. 33 ЗКУ (у редакції 1992 р.).

У ЗКУ 2001 р., порівняно з Земельним кодексом 1992 р. назву «особливо цінні продуктивні землі» було змінено на «особливо цінні землі», їх склад було розширено включенням земель історико-культурного призначення, нової категорії земель та земель природно-заповідного фонду. Кодекс уперше закріпив можливість перебування особливо цінних земель як у державній, так і в комунальній та приватній власності.

Питання розширення переліку особливо цінних земель та забезпечення їх правової охорони були предметом уваги Ради національної безпеки і оборони України та парламентських слухань. Указом Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про стан додержання вимог законодавства та заходи щодо підвищення ефективності державної політики у сфері регулювання земельних відносин, використання та охорони земель»⁷ від 29 червня 2005 року було запропоновано розширити перелік особливо цінних земель, зокрема віднести до їх складу землі Південного узбережжя Криму. Цим нормативно-правовим актом передбачалось внести на розгляд Кабінету Міністрів України проект порядку використання та відновлення ґрунтів орного шару ріллі. У постанові Верховної Ради України «Про рекомендації парламентських слухань «Сучасний стан та перспективи розвитку земельних відносин в Україні»⁸ відмічалась необхідність термінового вирішення питання щодо встановлення меж прибережних захисних смуг і земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення. Вказувалось, що відсутність планових матеріалів і невизначеність на місцевості меж особливо цінних земель призводять до грубих порушень земельного законодавства при їх використанні. Насамперед це стосується незаконного відчуження земельних ділянок особливо цінних земель. З метою посилення контролю за використанням та охороною особливо цінних земель передбачалось внесення змін до ст. 150 ЗКУ в частині вдосконалення порядку зміни цільового призначення особливо цінних земель, вжиття заходів щодо визначення на місцевості меж особливо цінних земель.

Згодом Законом України «Про структуру, повноваження та особливості правового і економічного режиму майнового комплексу Національного виробничо-аграрного об'єднання «Масандра»⁹ (далі – НВАО «Масандра») з метою збереження цілісності унікального майнового комплексу та земель Національного виробничо-аграрного об'єднання «Масандра» до особливо цінних земель були віднесені землі, надані в постійне користування НВАО «Масандра» та підприємствам, що входять до його складу. Крім того, зазначеним законом НВАО «Масандра» було включено до додатку 1 до Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації»¹⁰. Зазначимо, що до об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації, віднесено також інші виноробні підприємства, а відповідно – й

землі, надані їм у користування. Зокрема, завод шампанських вин «Новий Світ» та низку інших. Проте до цього переліку не включено державне підприємство Національний інститут винограду та вина «Магарач», створене з метою організаційно-господарського забезпечення науково-дослідних організацій Національної Академії Аграрних наук України, а також створення умов для проведення наукових досліджень, апробацій результатів наукових досліджень, проведення виробничої перевірки та впровадження розробок у виробництво¹¹. Однак землі зазначених державних підприємств до складу особливо цінних не включені, хоча необхідність збереження цілісності їх унікального майнового комплексу та земель, а, відповідно, і забезпечення належної правової охорони, у тому числі від необгрунтованого припинення прав держави на них та переходу у приватну власність, не викликає сумнівів, оскільки підставою віднесення земель до особливо цінних є їх виняткове значення для сільського господарства: земельні ділянки, вкриті відповідними ґрунтами, – слугують як основний засіб виробництва; земельні ділянки полів науково-дослідних установ і навчальних закладів – упровадження провідного досвіду ведення сільського господарства.

Нарешті, Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розмежування земель державної та комунальної власності» від 6 вересня 2012 року № 5245-VI¹² була прийнята фактично нова редакція ст. 150 ЗКУ, а склад особливо цінних земель цілком обґрунтовано було визначено з урахуванням їх поділу на землі сільськогосподарського та землі несільськогосподарського призначення. Крім того, склад особливо цінних земель несільськогосподарського призначення був розширений включенням земель іншого природоохоронного призначення.

Таким чином, на сьогодні до складу особливо цінних земель входить чотири елементи: 1) визначені ґрунти у складі земель сільськогосподарського призначення; 2) торфовища з глибиною залягання торфу більше одного метра і осушені незалежно від глибини; 3) землі, надані в постійне користування НВАО «Масандра» та підприємствам, що входять до його складу; землі дослідних полів науково-дослідних установ і навчальних закладів; 4) землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення, землі історико-культурного призначення. Наведений перелік є вичерпним.

Звертає на себе увагу нечіткість формулювань, використаних у ЗКУ при визначенні земель іншого природоохоронного призначення (ст. 46 ЗКУ). Формально не визначено, які земельні ділянки слід відносити до цих земель. Вченими правознавцями висловлювались пропозиції віднести до цих земель охоронні зони, що встановлюються навколо об'єктів природно-заповідного фонду (п. а ч. 1 ст. 112 ЗКУ, розділ IV ЗУ «Про природно-заповідний фонд України»), оскільки території цих зон не належать до земель природно-заповідного фонду, проте мають особливий природоохоронний режим (ст. 40 ЗУ «Про природно-заповідний фонд»)¹³. Також цілком обґрунтовано пропонується віднести цінні природні території, що резервуються для наступного заповідання, із встановленням їх спеціального режиму. Ці території не можна віднести до земель природно-заповідного фонду, проте вони мають специфічний природоохоронний режим, що дає змогу віднести їх до земель іншого природоохоронного призначення¹⁴.

Н. Р. Малишева відносить до земель іншого природоохоронного призначення водоохоронні зони, прибережні захисні смуги та смуги відведення¹⁵.

До земель іншого природоохоронного призначення також можливо віднести водно-болотні угіддя. Правовий режим цих земель визначається нормами Водного кодексу України (далі – ВК)¹⁶, а правовий режим водно-болотних угідь, що мають міжнародне значення, визначається Законом України «Про участь України в Конвенції про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовище існування водоплавних птахів»¹⁷ (далі – Конвенція), Порядком надання водно-болотним угіддям статусу водно-болотних угідь міжнародного значення¹⁸, наказом Мінприроди «Про затвердження структури, змісту і порядку ведення паспорта водно-болотного угіддя міжнародного значення»¹⁹. Формально зазначені землі віднесено до земель водного фонду (ст. 4 ВК). Проте ВК використовує термін «болото» як надмірно зволожену земельну ділянку із застоєм водним режимом і специфічним рослинним покривом (ст. 1). Наведене визначення значно вужче за змістом, порівняно з визначенням водно-болотних угідь, наведеним у Конвенції. Так, згідно з ч. 1 ст. 1 цього акта водно-болотними угіддями є райони маршів, боліт, драговин, торфовищ або водойм – природних або штучних, постійних або тимчасових, стоячих або проточних, прісних, солонкуватих або солоних, – зокрема морські акваторії, глибина яких під час відпливу не перевищує шести метрів. Оскільки згідно з наведеним визначенням болото – це земельна ділянка, відповідні норми ВК щодо охорони вод (водних об'єктів) від забруднення, засмічення, вичерпання та інших дій, що можуть завдати їм шкоди, на них не розповсюджуються.

Окремими статтями ВК передбачено охорону підземних вод, внутрішніх морських вод і територіального моря, охорону поверхні водозаборів і льодового покриву водойм, водотоків, а також морів, їх заток та лиманів тощо. Проте ВК не містить відповідних норм щодо охорони водно-болотних угідь. Звичайно, водно-болотні угіддя міжнародного значення можуть входити до складу об'єктів природно-заповідного фонду, а отже, мати встановлений охоронний режим, але згідно постановою Кабінету Міністрів України «Про Порядок надання водно-болотним угіддям статусу водно-болотних угідь міжнародного значення» від 29 серпня 2009 року № 1287 навіть ці об'єкти можуть перебувати не лише у складі природних заповідників, біосферних заповідників і національних природних парків, а й у складі земель водного та лісового фонду.

Між тим, водно-болотні угіддя виступають важливим середовищетуворюючим фактором та відіграють важливу роль у забезпеченні екологічної безпеки. Чинна редакція ст. 46 ЗКУ не відносить до земель іншого природоохоронного призначення земельні ділянки водно-болотних угідь. Їх правовий режим залишається

врегульованим на законодавчому рівні фрагментарно. Згідно зі ст. 164 ЗКУ збереження природних водно-болотних угідь поряд з іншими заходами становить зміст охорони земель. Проведення організаційно-правових заходів передбачено, зокрема, Концепцією збереження біологічного різноманіття України²⁰, а саме: проведення інвентаризації водно-болотних угідь національного, регіонального і місцевого значення, розроблення і вжиття заходів щодо їх охорони та відновлення, здійснення заходів щодо збереження цінних болотних масивів, передусім у регіоні Полісся.

Концепцією Загальнодержавної програми збереження біорізноманіття на 2005–2025 рр.²¹ передбачено вжиття заходів зі збереження об'єктів рослинного та тваринного світу, їхніх угруповань та комплексів, екосистем і складових структурних елементів екомережі, зокрема болотних і заплавлених екосистем.

Закон України «Про державний контроль за використанням та охороною земель»²² вказує на посилений державний контроль за збереженням водно-болотних угідь, оскільки він здійснюється центральним органом виконавчої влади, який забезпечує реалізацію державної політики із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення й охорони природних ресурсів.

Законодавство України поряд з водно-болотними угіддями національного значення (загальнодержавного) виділяє водно-болотні угіддя регіонального, місцевого значення. Проте не врегульовано процедуру надання такого статусу, його правове значення, що унеможливило визначення порядку використання земельних ділянок, на яких розташовані водно-болотні угіддя, про що зазначається і в літературі²³.

Режим охорони та використання земель історико-культурного призначення та природно-заповідного фонду підпорядкований правовому статусу об'єктів, які на них знаходяться. Загальновідомо, що використання ріллі найбільш економічно ефективно, проте з точки зору забезпечення екологічної безпеки має найгірші екологічні наслідки, виступаючи екологодестабілізуючим фактором. Землі природно-заповідного фонду, історико-культурного призначення виступають як територіальний базис для розміщення відповідних об'єктів та виконують екологостабілізуючу функцію. До спільних рис правового регулювання земель природно-заповідного фонду та історико-культурного призначення відносять такі: 1) мають велику культурну, наукову, екологічну, естетичну, виховну цінність; 2) виключення земель з активної господарської діяльності, що зумовлено необхідністю збереження об'єктів, розташованих на них; 3) недопущення необґрунтованого припинення прав на них держави та територіальних громад, для чого передбачено спеціальний порядок, встановлений ч.ч. 2 та 3 ст. 150 ЗК та нормами інших законодавчих актів.

Доцільним уявляється розширення переліку особливо цінних земель несільськогосподарського призначення та віднесення до них земель оздоровчого призначення. Необхідність цього впливає з наступного: по-перше, земля виконує функцію територіального базису для розміщення курортів і одночасно є невід'ємною частиною відповідних об'єктів і територій. По-друге, відсутність на сьогоднішній день належно розвинутого системного правового регулювання суспільних відносин щодо названих земель. По-третє, як наслідок, скоєння великої кількості правопорушень, які завдають непоправної шкоди цим землям та об'єктам, що на них знаходяться. По-четверте, органічний зв'язок з точки зору екологічних вимог, правового регулювання використання та охорони цих земель. Так у Законі України «Про природно-заповідний фонд України»²⁴ підкреслюється, що землі природно-заповідного фонду одночасно можуть бути землями історико-культурного призначення (ст. 6). Передбачається можливість використання для рекреаційних потреб певних об'єктів природно-заповідного фонду, створення зон регульованої рекреації, зон стаціонарної рекреації, експозиційні зони. Концепцією розвитку санаторно-курортної галузі²⁵ наголошується, що розвиток інфраструктури курортів передбачає визначення пріоритетних напрямів використання природних лікувальних ресурсів і пошук шляхів збалансування міжгалузевих інтересів, відтворення культурно-історичної спадщини, охорони та збагачення природного середовища курортів. По-п'яте, цінність цих земель у їх природоохоронному, науковому, історико-культурному, естетичному, рекреаційному, оздоровчому значенні, використанні для задоволення культурно-соціальних потреб, оздоровлення, відпочинку. По-шосте, досить часто неможливо визначити, яка з функцій переважає – рекреаційна, наукова або культурна.

З точки зору правових ознак єдність правового регулювання зумовлюється наступним: *особливий порядок охорони*, що передбачений Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища»²⁶ та деталізований в інших нормативно-правових актах. Згідно з положеннями цього Закону природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні, утворюють єдину територіальну систему і включають території та об'єкти природно-заповідного фонду, курортні та лікувально-оздоровчі, рекреаційні, водозахисні, пожегозахисні й інші типи територій та об'єкти, що визначаються законодавством України (ч. 2 ст. 60); *особливий порядок створення* (оголошення). Так, Законом України «Про курорти»²⁷ передбачено порядок оголошення природної території курортом. Підставою для прийняття такого рішення виступає наявність на відповідній території природних лікувальних ресурсів, необхідної інфраструктури для їх експлуатації та організації лікування людей; *правовий режим земель визначається індивідуально щодо кожної території*. Завдання, наукова діяльність, особливості охорони та функціонування природних заповідників, біосферних заповідників, заказників, регіональних ландшафтних парків, ботанічних садів, дендрологічних та зоологічних парків визначається у положеннях про них, які затверджуються відповідними органами виконавчої влади залежно від їх статусу (загальнодержавного або місцевого значення). Курорти поділяються за спеціалізацією залежно від їх медичного профілю; *заборона діяльності, яка суперечить їх цільовому призначенню або може негативно вплинути на природні лікувальні властивості цих земель*. Така заборона встановлена

щодо земель оздоровчого призначення (ст. 48 ЗКУ), ст. 12 Закону України «Про курорти», ст. 9 Закону України «Про природно-заповідний фонд України», ст. 23. Закону України «Про охорону культурної спадщини»²⁸; *зонування території*. Зазначена вимога закріплена ч. 2 ст. 48 ЗКУ, ст. 113 ЗКУ та деталізується в Законі України «Про курорти». У цьому законі наведено поняття округу санітарної охорони курортів, порядок установа меж та режиму округів і зон санітарної (гірничо-санітарної) охорони курортів. Округ санітарної охорони поділяється на три зони, склад та правовий режим кожної з якої суворо регламентується; *обмеження цивільного обігу зазначених земель та розташованих на них об'єктів*. Законом встановлено заборону приватизації санаторно-курортних закладів, що знаходяться на територіях курортів державного значення, використовують природні лікувальні ресурси зазначених територій і перебувають у державній або комунальній власності; *використання переважно публічно-правових засобів регулювання суспільних відносин щодо цих земель*.

Звертає на себе увагу і єдність організаційно-правових норм щодо зазначених земель. Так, розробка проєктів землеустрою з організації та встановлення меж територій природно-заповідного фонду, іншого природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення визначається єдиним Порядком²⁹. Законодавством передбачено ведення державних кадастрів територій та об'єктів природно-заповідного фонду, природних територій курортів України, природних лікувальних ресурсів³⁰.

Крім того, Законом України «Про охорону земель»³¹ охорона земель оздоровчого, рекреаційного, історико-культурного, природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення визначається однаково: включення цих земель до складу екологічної мережі; обмеження їх вилучення (випуку) для інших потреб; обмеження антропогенного впливу.

Як зазначає А. П. Гетьман, не викликає сумніву той факт, що курортні, лікувально-оздоровчі та рекреаційні зони у своїй сукупності утворюють єдиний комплекс, що є невід'ємною частиною навколишнього середовища та найважливішим структурним елементом екологічної мережі України, який можна називати – «лікувально-рекреаційний фонд», що за своїми природно-біологічними, екологічними та іншими критеріями певною мірою невідворотно пов'язаний із природно-заповідним фондом як структурним елементом екосистеми України³².

Уточнення складу особливо цінних земель також можливе шляхом виділення особливо цінних земель загальнодержавного, регіонального та місцевого значення. У науковій літературі висловлено цілком слушну думку, що поняттю «особливо цінних» ґрунтів притаманна певна відносність, і воно повинно розглядатись у трьох аспектах: 1) ґрунти, особливо цінні загальнодержавного рівня, до яких відносять ґрунти, що відзначаються найвищою родючістю в межах України, безвідносно до їх територіального розташування; 2) регіонально особливо цінні ґрунти – найбільш родючі в межах певних регіонів (визначаються у кожній із природно-сільськогосподарських провінцій); локально особливо цінні ґрунти – мають відповідати територіям природно-сільськогосподарських районів. Затвердження такого переліку повинно відбуватись на рівні Кабінету Міністрів України³³.

Так, Земельним Кодексом Російської Федерації (далі – ЗК РФ)³⁴ встановлено поділ особливо охоронюваних земель на землі загальнодержавного (федерального) значення, регіонального та місцевого значення. Перелік земель, віднесених до особливо охоронюваних, має відкритий характер, оскільки встановлено, що органами місцевого самоврядування, відповідними органами виконавчої влади на місцях можуть встановлюватись інші види земель, які належать до особливо охоронюваних. Якщо ЗК РФ встановлено загальні риси правового режиму вказаних земель, у законі РФ «Про особливо охоронювані території»³⁵ деталізовано правовий режим окремих видів земель, наприклад національних парків, природних заповідників, що цілком відповідає структурі Закону України «Про природно-заповідний фонд».

Звичайно, особливості національного законодавства передбачають дещо інший шлях розвитку правового регулювання охорони та використання особливо цінних земель. Розвиток вітчизняного законодавства щодо особливо цінних земель повинен здійснюватись паралельно з розвитком законодавства щодо окремих категорій (історико-культурного, рекреаційного, оздоровчого, природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення), в якому враховується специфіка цих земель. Законодавство ж щодо особливо цінних земель на підставі цих норм повинно сприяти встановленню спеціальних норм, які визначатимуть посилений режим охорони та використання окремих земельних ділянок відповідних категорій земель.

¹ Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3–4. – С. 27.

² Кулинич П. Ф. Правові проблеми охорони і використання земель сільськогосподарського призначення в Україні: Монографія. – К.: Логос, 2011. – 688 с.

³ Андрейцев В. И. Земельная реформа. Приватизация. Экология. Право: сб. эксклюзивных очерков и нормативно-правовых актов / Андрейцев В. И. – К.: УЄАН, 1997. – 298 с.; Заєць О. І. Правові аспекти земельної реформи в Україні: [Монографія] / Заєць О. І. – К.: ВПЦ «Київський університет». – 2006. – 185 с.

⁴ Кулинич П. Ф. Правові проблеми охорони і використання земель сільськогосподарського призначення в Україні: Монографія. – К.: Логос, 2011. – 688 с.

⁵ Земельний кодекс України в редакції Закону України від 13 березня 1992 року // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 25. – С. 354.

⁶ Про використання, охорону та моніторинг особливо цінних земель: вказівка Державного комітету України по земельних ресурсах від 03 листопада 1997 року № 55 // Землевпорядний вісник. – 1998. – № 3. – С. 54.

⁷ Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 червня 2005 року «Про стан додержання вимог законодавства та заходи щодо підвищення ефективності державної політики у сфері регулювання земельних відносин, використання та охорони земель»: Указ Президента України від 21 листопада 2005 року № 1643 // Офіційний вісник України. – 2005. – № 47. – С. 2943.

⁸ Про рекомендації парламентських слухань Сучасний стан та перспективи розвитку земельних відносин в Україні: Постанова Верховної Ради України від 22 вересня 2005 року № 2897-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 48. – С. 494.

⁹ Про структуру, повноваження та особливості правового і економічного режиму майнового комплексу Національного виробничо-аграрного об'єднання «Масандра»: закон України від 4 червня 2009 року № 1442-VI // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2009. – № 42. – С. 633.

¹⁰ Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації: закон України від 7 липня 1999 року № 847-XIV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1999. – № 37. – С. 332.

¹¹ Офіційний портал Національного інституту виноградарства та вина «Магарач» [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://magarach-nivw.com/>

¹² Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розмежування земель державної та комунальної власності: Закон України від 6 вересня 2012 року № 5245-VI // Офіційний вісник України. – 2012 р. – № 78. – С. 3152.

¹³ Мірошниченко А. М. Земельне право України: підручник / А. М. Мірошниченко. – К.: Правова єдність, 2009. – 712 с.

¹⁴ Там само.

¹⁵ Земельне право: Підручник / За ред. В. І. Семчика і П. Ф. Кулиничка. – К.: Вид. Дім «Ін Юре», 2001. – С. 365–366.

¹⁶ Водний кодекс України від 6 червня 1995 року // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 24. – С. 189.

¹⁷ Про участь України в Конвенції про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовище існування водоплавних птахів: Закон України від 29 жовтня 1996 року №437-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 50. – С. 279.

¹⁸ Про Порядок надання водно-болотним угіддям статусу водно-болотних угідь міжнародного значення: постанова Кабінету Міністрів України від 29 серпня 2009 року № 1287 // Офіційний вісник України від 20.09.2002. – 2002. – Ст. 1693.

¹⁹ Про затвердження структури, змісту і порядку ведення паспорта водно-болотного угіддя міжнародного значення: Наказ Мінекоресурсів від 27 грудня 2002 № 524 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 4. – С. 165.

²⁰ Про Концепцію збереження біологічного різноманіття України: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 травня 1997 року № 439 // Портал Верховної Ради України [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/card/439-97-p>

²¹ Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми збереження біорізноманіття на 2005–2025 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 вересня 2004 р. № 675-р // Офіційний вісник України. – 2004. – № 38. – С. 2524.

²² Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19 червня 2003 року № 963-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 39. – С. 350.

²³ Балушка Н. Особливості правового режиму земель водно-болотних угідь за законодавством України // Вісн. Львів. ун-ту. Серія юридична. – 2006. – Вип. 43. – С. 235–241.

²⁴ Про природно-заповідний фонд України: Закон України від 16 червня 1992 року № 2456-XII // Відомості Верховної Ради. – 1992. – № 34. – С. 502.

²⁵ Концепція розвитку санаторно-курортної галузі: розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2003 року № 231-р // Офіційний Вісник України. – 2003. – № 17. – С. 785.

²⁶ Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 року № 1264-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41. – С. 546.

²⁷ Про курорти: Закон України від 5 жовтня 2000 року № 2026-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 50. – С. 435.

²⁸ Про охорону культурної спадщини: Закон України від 8 червня 2000 року № 1805-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 39. – С. 333.

²⁹ Порядок розроблення проектів землеустрою з організації та встановлення меж територій природно-заповідного фонду, іншого природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення: постанова Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2004 року № 1094 // Офіційний Вісник України. – 2004. – № 34. – С. 2261.

³⁰ Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 року № 1264-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41. – С. 546.

³¹ Про охорону земель: Закон України від 19 червня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – С. 349.

³² Экологическое право Украины: Учебное пособие // А. П. Гетьман, М. В. Шульга. – Х.: «Одиссей», 2007. – 464 с.

³³ Канаши О. Особливо цінні землі: наявне тлумачення та реальна сутність / О. Канаши // Землепорядний вісник. – 2009. – № 2. – С. 44–45.

³⁴ Земельный кодекс Российской Федерации от 25 октября 2001 года // Собрание Законодательств Российской Федерации. – 2001. – № 44. – С. 4947.

³⁵ Об особо охраняемых природных территориях: Закон РФ от 14 марта 1995 года № 33-ФЗ // Собрание законодательства Российской Федерации. – 1995. – № 12. – С. 1024.

Резюме

Ришкова Л. В. Правове регулювання охорони особливо цінних земель в умовах розвитку ринку земель.

У статті досліджено розвиток законодавства України щодо формування складу особливо цінних земель, починаючи з часів становлення незалежності України. На підставі проведеного аналізу норм Водного кодексу України та інших нормативно-правових актів доведена необхідність віднесення до земель іншого природоохоронного призначення водно-болотних угідь, з подальшим внесенням відповідних змін до Земельного кодексу України та інших нормативно-правових актів. На підставі виявлених спільних правових ознак обґрунтовується доцільність розширення переліку особливо цінних земель та включення до їх складу земель оздоровчого призначення, що є передумовою забезпечення охорони зазначених земель в умовах розвитку ринку земель.

Ключові слова: земля, охорона земель, особливо цінні землі, склад особливо цінних земель, удосконалення складу особливо цінних земель.

Резюме

Рышкова Л. В. Правовое регулирование охраны особо ценных земель в условиях развития рынка земель.

В статье исследовано развитие законодательства Украины по формированию состава особо ценных земель, начиная со времён становления независимости Украины. На основании проведённого анализа норм Водного кодекса Украины и других нормативно-правовых актов доказана необходимость отнесения к землям другого природоохранного назначения водно-болотных угодий, с дальнейшим внесением соответствующих изменений в Земельный кодекс Украины и другие нормативно-правовые акты. На основании выявленных общин правовых признаков обосновывается целесообразность расширения перечня особо ценных земель и включения в их состав земель оздоровительного назначения, что является предпосылкой обеспечения охраны этих земель в условиях развития рынка земель.

Ключевые слова: земля, охрана земель, особо ценные земли, состав особо ценных земель, совершенствование состава особо ценных земель.

Summary

Rishkova L. Legal adjusting of guard of especially valuable lands in the conditions of land's market development.

In the article the development of Ukrainian legislation on the formation of especially valuable land since the time of the independence of Ukraine is investigated. Based on the analysis of the norms of the Water Code and other legal acts the necessity of referring to the lands of another nature conservation of wetlands is proved, with the further introduction of relevant amendments to the Land Code of Ukraine and other normative-legal acts. Based on the identified common legal evidence the necessity of expanding the list of the especially valuable land and inclusion in their composition land of recreational purposes is proved, which is a prerequisite to ensure the protection of these lands in the development of the land market.

Key words: land, land protection, especially valuable lands, improvement the structure of especially valuable lands.

Отримано 16.08.2013

УДК 341.1/8; 347.8; 37:378

В. В. СЕМЕНЯКА

Василь Васильович Семеняка, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

ФОРМУВАННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ В ГАЛУЗІ КОСМІЧНОГО ПРАВА – НАГАЛЬНА ПРОБЛЕМА СЬОГОДЕННЯ

До пріоритетних напрямів економічного та технологічного розвитку багатьох країн світу в сучасних умовах належить реалізація науково-технічних проєктів і програм у сфері дослідження та використання космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла. Сучасна космонавтика орієнтована на провадження космічної діяльності в національних інтересах, зокрема, в інтересах безпеки й оборони держави, що передбачає ефективне використання науково-технічного потенціалу та можливостей, які надає космічна діяльність.

Нині темпи науково-технічного розвитку космічної діяльності об'єктивно зумовлюють необхідність створення ефективного механізму правового регулювання космічних відносин. Нагальним завданням забезпечення подальшого успішного здійснення космічної діяльності є формування спеціального законодавства про космічну діяльність.

Сучасною тенденцією розвитку космічної діяльності є розширення міжнародного й регіонального співробітництва. Наша держава, яка володіє значним науково-технічним та виробничим космічним потенціалом, є учасником багатьох міжнародних космічних проєктів та програм («Морський старт», «Наземний старт», «Циклон-4» та ін.). У цьому зв'язку першочергового значення набуває правове забезпечення національних інтересів держави на міжнародній арені під час розробки, прийняття та схвалення міжнародно-правових договорів (угод) у сфері космічної діяльності. Складовою частиною кваліфікованої юридичної оцінки відповідних договорів (угод) є визначення міжнародно-правових наслідків, наприклад, приєднання України до Протоколу з питань космічного майна до Конвенції з міжнародних гарантій стосовно майнових прав на рухоме обладнання.

У свою чергу, національна космічна діяльність, яка включає наукові космічні дослідження, створення та застосування космічної техніки, використання космічного простору, потребує нормативно-правового забезпечення шляхом прийняття відповідних законів та інших нормативно-правових актів. При цьому згідно із п. 5 ст. 92 Конституції України освоєння космічного простору має визначатися виключно законами